

**ÚJ IRÁNYOK A JOGGYAKORLAT EGYSÉGESÉGÉNEK
BIZTOSÍTÁSÁBAN: A KORLÁTOZOTT PRECEDENSRENDSZER
BEVEZETÉSE MAGYARORSZÁGON**

**NEW RULES IN ENSURING UNIFORMITY OF JURISPRUDENCE:
INTRODUCTION OF A LIMITED SYSTEM OF PRECEDENTS
IN HUNGARY**

NAGY ADRIENN* – TÓTH CSABA**

Az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdése alapján a Kúria kiemelt feladata a bíróságok jogalkalmazásának egységét biztosítani. E jogszabályi rendelkezés okán a legfőbb bírói szerv felelős a jogalkalmazás irányításáért, a jogegység megteremtéséért és fenntartásáért. A feladat végrehajtása jegyében több eszköz is rendelkezésére áll, melyek körében 2020-ban következett be egy jelentős változás, amelyet a magyar szakirodalom a korlátozott precedensrendszer bevezetésének nevez. Jelen tanulmány célja e fogalom alapvető tartalmának meghatározása, illetve a korlátozott precedensrendszer bevezetését övező szakirodalmi álláspontok ütköztetése.

Kulcsszavak: *korlátozott precedensrendszer, Kúria, jogegységesítés, jogbiztonság, common law, civil law, precedens, jogegységi panasz*

Pursuant to Article 25(3) of the Hungarian Fundamental Law, the Curia has a priority task to ensure the unity of the application of the law by the courts. Because of this legal provision, the supreme judicial body is responsible for directing the application of the law and for establishing and maintaining legal unity. In order to accomplish this task, several tools are at its disposal, among which a significant change occurred in 2020, which the Hungarian literature refers to with the introduction of a limited system of precedents. The aim of this study is to define the basic content of this limited system of precedents and to contrast the views of the literature surrounding the introduction of this system.

Keywords: *limited system of precedents, Curia, unification of law, legal certainty, common law, civil law, precedent, uniform complaint*

* DR. NAGY ADRIENN
intézetigazgató egyetemi docens
Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Európai és Nemzetközi Jogi Intézet
Polgári Eljárásjogi Intézeti Tanszék
3515 Miskolc-Egyetemváros
adrienn.turkovicsne.nagy@uni-miskolc.hu

** TÓTH CSABA
V. évfolyamos joghallgató
Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
totcsaab@gmail.com

Bevezető gondolatok

Az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdése alapján a Kúria kiemelt feladata a bíróságok jogalkalmazásának egységét biztosítani. E jogszabályi rendelkezés okán a legfőbb bírói szerv felelős a jogalkalmazás irányításáért, a jogegység megteremtéséért és fenntartásáért. A feladat végrehajtása jegyében több eszköz is rendelkezésére áll, melyek körében 2020-ban következett be egy jelentős változás, melyet a magyar szakirodalom korlátozott precedensrendszer bevezetésével illet. Jelen tanulmány célja e fogalom alapvető tartalmának meghatározása, illetve a korlátozott precedensrendszer bevezetését övező szakirodalmi álláspontok ütköztetése.

1. Az angolszász és a kontinentális jogrendszerek alapvető eltérései

A kontinentális jogrendszert, mint komplex fogalmat alkalmazhatjuk Európa legtöbb országának jogrendszerére. Kivételt képez ez alól az Egyesült Királyság, Írország és a hajdan angol gyarmatokat képező államok összessége, amelyek a *common law*-t, vagyis az angolszász jogrendszert alkalmazzák (lásd később). A *civil law*-t, azaz a kontinentális jogrendszert tovább bonthatjuk a német–germán és a római–francia alcsoportokra. Bonyolultabb esetekben, mint például a kelet-közép európai és posztoszocialista jogrendszerek, valamint az észak-európai államok jogrendszerének megítélése tárgyában a mai napig eltérő szakirodalmi álláspontokat olvashatunk: külön jogcsaládba sorolhatók-e, vegyes rendszereknek tekinthetők-e? Mivel a tanulmányunk célja nem a jogrendszerek kimerítő feltérképezése, ezért a hagyományos felfogásból, tehát a két nagy – már említett – alcsoport jellemzőiből indulunk ki.¹

Fontos megjegyezni, hogy a kontinentális jelző megtévesztő lehet. Nem egy közös jogról vagy ugyanolyan jogrendszerről van szó, amelyet minden nemzet alkalmaz. A nemzeti jogrendszereket azonban összekötik bizonyos jellegek, amelyek révén kategorizálhatók válnak. Ilyen fő tulajdonság például a kodifikáció, ami a jogszabályok törvénykönyvekbe foglalását jelenti, azaz a jogszabályok összegyűjtését, rendszerezését és leírását. A nemzeti kódexek esetében megfigyelhető egy általános ismérv, mégpedig a jogszabályi hierarchia.² Leegyszerűsítve, Magyarországon példáján keresztül látható, hogy a sorrend Alaptörvény; törvény; rendeletek szisztema szerint alakul. A hierarchia a kodifikálást voltaképpen kisebb mértékben

¹ KELEMEN Katalin – MEZEI Péter: A kontinentális jogrendszerek. In: JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYÖK Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Jogösszehasonlítás rovat, rovatszerkesztő: FEKETE Balázs) <http://ijoten.hu/szocikk/a-kontinentalis-jogrendszerek> (2023) [1]–[2], 2023. október 10.

² KELEMEN – MEZEI: i. m. 13., 16.

Lásd még: PETRÉTEI József: Kodifikáció. In: Jakab András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYÖK Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Jogbölcsület rovat, rovatszerkesztő: SZABÓ Miklós, – JAKAB András) <http://ijoten.hu/szocikk/kodifikacio> (2023) 2023. október 10. VARGA Csaba: *A kodifikáció mint társadalmi-történeti jelenség*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979.

akadályozhatja is, hiszen az alsóbb szinteken végbemenő jogalkotási metódus könnyen megreked, ha az egy magasabb jogszabályba ütközik.³

A kontinentális jogrendszerek egyik legfőbb megkülönböztető ismérve, hogy a kodifikált jogszabályokhoz maximálisan kötve vannak a bírák és minimalizálva van az azoktól való eltérés lehetősége. Mindez az Alaptörvényben is megfogalmazott jogbiztonság és jogegyenlőség alapelveit hivatott védeni, amelyek tulajdonképpen a bírói túlkapásokat és a bírói hatalom korlátozását biztosítják. Ehhez képest az angolszász jogrendszerek tekintetében a bírói esetjog kap kitüntetett szerepet és a jogszabályokat ezek mentén, legfeljebb kiegészítő jelleggel alkotják meg.⁴ Azonban a törvények a *common law* jogrendszerekben is magasabb szinten helyezkednek el, ugyanis egy törvényileg szabályozott kérdésben az ellentétes precedenst felülírja. A magánjog jelentős részét viszont a precedensek teszik ki. A törvényekről megállapítható, hogy nem tartalmazznak értelmezést igénylő jogelveket és a lehető legszűkebbre méretezték a bírói értelmezés lehetőségét is, evégett a törvény-szövegek egyszerűek, konkrétak és világosak.⁵

*A precedens valamilyen múltbeli esemény, történés – a jog esetében csaknem mindig egy autoritatív fórum, leggyakrabban bíróság döntése –, amely egy jelenbeli cselekvés, döntés mércéjéül szolgál.*⁶ Fontos, hogy ezeknek a döntéseknek jelentősnek kell lenniük és mércéül kell szolgálniuk. Formális igazságosságot szolgáltatnak tulajdonképpen ezen rendkövetésükkel a bírák, hiszen a megegyező eseteket megegyező módon célszerű és igazságos elbírálni. A múltbeli döntések felhasználása időt és energiát spórol az igazságszolgáltatásban dolgozóknak.⁷ Hazai szinten a Kúria jogalkalmazás-egységesítő szerepét vethetjük össze a precedensrendszerrel, habár utóbbi inkább a kötelezően alkalmazandó döntések révén éri el a kitűzött egységesség célját. Az esetek közötti hasonlóság megállapítására a filozófia és a jogdogmatika lehet segítségünkre, ám az egyezés feltárása nem könnyű feladat, mi több leggyakrabban nem az eset ténybeli leírása adja meg a hasonlóság alapját, hanem a jogi hasonlóság lesz a kulcs.⁸

³ PETRÉTEI József – TILK Péter: *Magyarország alkotmányjogának alapjai*. Kodifikátor Alapítvány, Pécs, 2014, VII. Fejezet, II. A jogforrások hierarchiája.

⁴ KELEMEN – MEZEI: i. m. 17.

⁵ KELEMEN Katalin: A common law jogrendszerek. In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Jogösszehasonlítás rovat, rovatszerkesztő: FEKETE Balázs) <http://ijoten.hu/szocikk/a-common-law-jogrendszerek> (2018). [22]–[23], 2023. október 10.

⁶ ZÓDI Zsolt: Precedens. In: JAKAB András – KÖNCZÖL MIKLÓS – MENYHÁRD Attila – SÜLYÖK Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Jogbölcsélet rovat, rovatszerkesztő: SZABÓ Miklós – JAKAB András) <http://ijoten.hu/szocikk/precedens> (2021) [2], 2023. október 10.

⁷ Részleteiben lásd: SCHAUER, F. (1987) Precedent. *Stanford Law Review*. 39 (3), 571–605.

⁸ ZÓDI: i. m. [4]–[7]; Lásd még: Anthony T. KRONMAN: „Precedent and Tradition” *Yale Law Journal* 1990 March, 1029–1068, SZABÓ Miklós: *Ars Iuris – A jogdogmatika alapjai*. Miskolc, Bíbor, 2005, VISEGRÁDY Antal: *Angolszász jog és politika*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 1999.

Külön kell kezelni az értelmező és a szabályozó precedenseket. Fontos különbség az a szempont is, hogy melyek kötelezők, és hogy ezeknek vannak-e fokozati szintjei. A kontinentális jogrendszerekben megfigyelhető az a tendencia, amely szerint fokozatosan növekszik az értelmező precedensek szerepének jelentősége. Tehát bizonyos absztrakt jogszabályi fogalmakat vagy részleteket a múltbéli bírói döntések tükrében értelmezznek. Mindazonáltal megállapítható az is, hogy nem csak a kontinentális jog közeledik a *common law*-hoz, hiszen az angolszász jogrendszerekben is közeledésként tudható be az a tény, hogy egyre több írott jogszabállyal dolgoznak a jogalkalmazók, jogalkotók is.⁹

Pokol Béla a következőképpen fogalmazza meg a kontinentális jogrendszerben is fellelhető precedensszerű analógiákat: *1. Legerősebb a precedenskövetési kényszer, ha ez formálisan is kötelező, és ennek elmulasztása az alsóbb bíróság ítéletének - jogsértés miatt - hatályon kívül helyezéséhez vezethet. (Ez a common law jogrendszerek sajátja elsősorban.) 2. Egyszerű normatív ereje van a precedenseknek, ha a vonatkozó precedens követésének elmulasztása csak egy ok lehet az ítélet fellebbezési eljárás folyamán történő megváltoztatására, de ez önmagában nem kötelező. 3. Harmadik fokozatban csak az alátámasztó érv jelentőségével bír a precedens megidézése, ahol egy további érvként csak fokozza a bíróság jogi álláspontjának megalapozottságát, de ennek elmulasztása érdemben nem érinti a meghozott ítélet sorsát a fellebbezési eljárás során. 4. Végül a leggyengébb a precedensek ereje, ha csak illusztrációként hivatkozzák meg ezeket a bíróság jogi álláspontjának jobb megértése érdekében. A kontinentális jogrendszerekben főszabályként a három utóbbi fokozat szintjén figyelhető meg a precedenskövetés kötelező jellege.*¹⁰

2. A korlátozott precedensrendszer bevezetésének kritikája hazánkban

A Kúria hatáskörébe tartozó jogegységi eljárások és jogorvoslati lehetőségek módosultak 2020. április 1-jén az egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról szóló 2019. évi CXXVII. törvény hatálybalépésével. E jogszabály módosította többek között a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény, a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény, a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény és a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény vonatkozó paragrafusait. Ezen módosítások révén pedig a jogalkotó megteremtette a korlátozott precedensrendszer intézményét Magyarországon.¹¹

A magyar jogrendszeren eszközölt változtatások különféle reakciókat váltottak ki a szakirodalomban. Jelen munkában két tanulmányt állítunk szembe egymással: Osztovíts András kúriai bírónak és Varga Zsolt Andrásnak, a Kúria elnökének a korlátozott precedensrendszerről alkotott véleményét. Elsőként a negatív kritika

⁹ POKOL Béla: *Jogelmélet: Társadalomtudományi trilógia II.* Budapest, Századvég Kiadó, 2005. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-104296>, 2023. szeptember 20.

¹⁰ POKOL: i. m. 203. Vö. TIERSMA, P. M. (2007) The Textualization of Precedent. *Notre Dame Law Review* 82 (3), 1187–1278.

¹¹ VARGA Zsófia: A precedensrendszer és az EU-jog. *Európai Jogakadémia* 2021/5., 48.

kerül górcső alá, amelyet Osztovits András írt a *Magyar Jog* című folyóiratban.¹² A szerző először is rögzíti a Kúria legfontosabb feladatát, az egységes joggyakorlat biztosítását, majd az ebben a feladatkörében végzett tevékenységével összefüggésben rendelkezésre álló statisztikai adatokkal támasztja alá azon érvelését, amely szerint a törvénymódosítás nincs figyelemmel az egyes ügyszakok különböző gyakorlatára és az eltérő jogterületek sajátosságaira. A számszerűleg is megindokolt állításból kiolvasható, hogy a Kúria által alkalmazott, jogegységet biztosító, absztrakt eszközei, azaz a joggyakorlat-elemző csoport, a jogegységi határozat, a kollégiumi vélemény, illetve az egyedi eszközei mint az elvi bírósági határozat és az elvi bírósági döntés miképpen oszlanak meg a közigazgatási-munkaügyi, a büntető és polgári ügyszakokban. Mindezeket figyelembe véve megállapítható, hogy ezen említett eszközöket leginkább a közigazgatási-munkaügyi ügyszakokban alkalmazzák kiugróan magas számban.

A törvénymódosítás négy alapvető változtatását teszi vizsgálat tárgyává a szerző: a bírói testületek által elfogadott jogértelmezési állásfoglalások eltörlését, az elvi bírósági határozatok és döntések dichotómiájának eltörlését, a korlátozott precedensrendszer bevezetését és a Kúria döntéseinek kötelező érvényre jutását. Az állásfoglalások eltörlése tekintetében a szerző ismét kritikát fogalmaz meg a jogalkotóval szemben, ugyanis úgy véli, hogy indokolatlan volt ez a lépés, már csak azért is, mert voltaképpen a miniszeri indokolásban sem olvashatunk az indítékról. Sérelmezi továbbá, hogy az alsóbb fokú bíróságokon végbemenő jogértelmezési kérdések ebben a formában nem tudnak a Kúria látószögébe kerülni, hiszen kevesebb ügy jut el a legfelsőbb szintig és évégett sok kérdés megválaszolatlanul marad. A jogalkotó nem éri el a kitűzött célját, a szerző úgy fogalmaz, hogy az állásfoglalások – írjuk pörén – fű alatt ugyanúgy meg fognak születni a civilisztikai és büntető kollégiumok ülésein és a bírók által alkalmazva is lesznek, csupán nem az állásfoglalásokhoz rendelt kötött formában és nem publikusan, habár a konferencia-beszámolókon keresztül a publikum számára is elérhetővé válhat.

Az elvi bírósági határozatok és döntések körében a jogegységi eljárás szabályai bővültek, a Bszi. rendelkezései alapján a Kúria tanácsának kötelessége ezt az eljárást megindítani, ha a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett határozattól jogkérdésben eltérnének.

A korlátozott precedensrendszer létrehozása során – a szerző érvelése szerint – nem sikerült igazán nagy volumenű változtatásokat véghez vinni a vonatkozó törvények módosításával, így például a kúriai döntésektől való eltérés esetén előírt kötelező indokolással. A módosítások tehát tulajdonképpen nem elegendők ahhoz, hogy ez a fajta rendszer megszülethessen Magyarországon. Problémaként merül fel a jogászai szakma helytállása ebben az új helyzetben. A segítségül szolgáló iránymutatások nem elég konkrétak, ezért a jogalkalmazókra nagy teher nehezedik, hogy eldöntsék, hogy az adott kúriai döntések kötelező érvényűek-e vagy sem. Az új rendszer azonban már meglévő alapokra épül fel, jól látszik ez abból is, hogy

¹² OSZTOVITS András: Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés? *Magyar Jog* 2020/2., 72–80.

nem hoztak létre külön platformot a precedensértékű kúriai döntéseknek, hanem a Bírósági Határozatok Gyűjteményében lehet hozzáférni, kutatni. A közel 40 000 határozat közül – érthető módon – igencsak nehéz feladat kihalászni a megfelelőt.¹³

A módosítások életre hívták a jogegységi panasz eljárást, amely egy új, rendkívüli perorvoslat. Fontos megjegyezni, hogy fő szabályként nemcsak jogorvoslati eszköz, hanem az egységes jogalkalmazás követelményét is hivatott biztosítani. A jogegységi panaszt jogegységi panasz tanács bírálja el. Ezt a tanácsot a Kúria elnöke vagy annak helyettese vezeti, tagjai pedig a főtítkár, kollégiumvezetők és azok helyettesei, valamint a tanácselnökök. A tanácsot két résztanácsra oszthatják, ha így döntenek a tagok. A tanács és résztanács akkor határozatképes, ha a tagok kétharmada jelen van. Határozatát egyszerű szótöbbséggel hozza. A pervezetésre vonatkozó végzés kivételével ezzel a panasszal lehet élni a Kúria olyan határozataival szemben, amelyek az eljárási törvények alapján további fellebbezéssel, felülvizsgálati kérelemmel vagy indítvánnyal nem támadhatók és a felülvizsgálati kérelemben a 2012. január 1. után hozott, Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett határozat kapcsán jogkérdésben való eltérésre hivatkoztak és a Kúria az eltéréssel okozott jogsértést határozatában nem orvosolta. Továbbá helye van még a panasznak, ha az adott határozatot meghozó kúriai tanács úgy tért el egy már közzétett kúriai határozattól, hogy nem kezdeményezett jogegységi eljárást és az alsóbb fokú bíróságok határozatában eltérésre nem került sor. Az alsóbb fokú bíróságok csak úgy térhetnek el a közzétett határozattól, ha azt megindokolják. A támadott határozat közlésétől számított 30 napos határidő áll rendelkezésre a panasz benyújtására. Benyújtani jogosult a fél, valamint az, akire az adott határozat rendelkezést tartalmaz. A jogegységi tanács a beérkezéstől számított 30 napon belül köteles megvizsgálni, hogy a panasz befogadható-e. Ha befogadható, akkor az előterjesztésre jogosultakkal közlik, ezután pedig nyilatkozhatnak. Kasszációs jogkört kapott a jogegységi tanács, ami azt jelenti, hogyha megállapítja, hogy a közzétett határozattól jogkérdésben eltértek, akkor dönt a kötelező értelmezésről, amely a bíróságokat érinti. A panasszal támadott határozatot – ha az eltérés indokoltnak bizonyult – hatályában fenntartja. Ha nem volt indokolt az eltérés, akkor hatályon kívül helyezi és a bíróságot, amely az alaphatározatot hozta, új eljárásra és egy új határozat meghozatalára utasítja. Amennyiben a jogkérdésben való eltérést megállapítja a tanács és emellett hatályában fenntartja a határozatot, akkor jogegységi határozat hatályúvá emelkedik és a *Magyar Közlöny*-ben ki kell hirdetni.¹⁴

Osztovits András a már említett tanulmányában aggodalmát fejezte ki a perek elhúzódása tárgyában, ugyanis úgy véli, hogy a fentebb kifejtett perorvoslatot a legtöbb – jó anyagi helyzetben lévő fél – ki fogja használni, így pedig az eljárások

¹³ A több mint 60 000 ítéletet tartalmazó BHGY-t Zódi Zsolt tanulmányozta a korábbi ítéletekre való hivatkozások tekintetében. Bővebben lásd: ZÓDI Zsolt: A bírósági ítéletek hivatkozási gyakorlata a statisztikák tükrében. *Jogesetek Magyarázata* 2012/3., valamint ZÓDI Zsolt: A korábbi esetekre történő hivatkozások mintázatai a bíróságok ítéleteiben. *MTA Law Working Papers* 2014/1., 3–5.

¹⁴ 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról, 41/A. §–44. §.

elhúzódnak, valamint a Kúria véges teherbírása is megsínyli a rengeteg – minőségében talán nem is meghatározó – beérkező ügyet és korántsem biztos, hogy a joggyakorlat fejlesztéséhez mindezen tényezők hozzájárulnának. Fontos kérdés továbbá az is, hogy a peres feleknek kötelessége-e már az elsőfokú eljárás során meghivatkozni – ha lenne – vonatkozó, precedensértékű kúriai döntés, illetve, hogy a bírának kell-e ismerniük az összes ilyen súlyú döntést adott ügykörök vonatkozásában. Amennyiben szükséges, akkor a feleket, bírákat milyen szankciók érhetik az elmulasztott hivatkozás tekintetében?

Felmerül a kérdés, hogy a négyszintű bírósági szervezetrendszer jelen állapotában fenntartható-e, illetve szükséges-e. Érvként szól mellette, hogy a nehezebb jogi megítélésű ügyekben a tapasztaltabb törvényszéki bírók eljárása célszerűbb, míg járásbírói szinten – ahol pályakezdő bírók is dolgoznak – az egyszerűbb ügyek kapjanak nagyobb hangsúlyt a gördülékenység érdekében. A több fórum azonban többfajta jogértelmezést is hoz magával, amely probléma így a jogegységen ejt csorbát. Megoldást jelenthetne, hogyha a törvényszékek és a járásbíróságok tulajdonképpen egybeolvadnának és első fokon eljáró bíróságként határoznák meg a törvényszékeket, míg az ítélőtáblák másodfokon eljáró szervvé alakulnának át. A Kúria szerepe a mai napig homályosan határozható meg, lényegében a harmadfokon eljáró ítélkezési szervet testesíti meg, amelyet úgymond az utolsó szó joga illet meg, de emellett a jogegység felügyelőjeként is manifesztálódik. E két szerep nem feltétlen ütközik egymásba, ámbar a jogegység biztosításának rovására megy az ítélkezésbe fektetett munka és idő.

3. A korlátozott precedensrendszer bevezetésének előnyei

Varga Zs. András *Tíz gondolat a jogegységről és a precedenshatásról*¹⁵ című tanulmányában összegzi a 2020-ban bevezetett változás legfontosabb előnyeit. A szerző már a tanulmány elején rögzíti, hogy 15 évvel ezelőtt is jelen témát kutatta és akkori állításai, azaz, hogy a jogegységi határozat normatív eszköz, és hogy a Legfelsőbb Bíróság egyedi ügyeiben hozott határozatához precedenshatás tartozik, beigazolódtak. Kiemeli tanulmányában, hogy a 2019. évi CXXXVII. törvény módosításai szükségesek voltak, és nem feltétlen történt drasztikus változtatás, hiszen már voltak előzmények is.

A bírói függetlenség – írja a Kúria elnöke – egy jogállamban nélkülözhetetlen alapelveként funkcionál. A bírók feladata a jogvitákban való döntés a jogértelmezés és a jogalkalmazás segítségével. A jogorvoslati lehetőségek kimerítésével az igazságszolgáltatási eljárásban az utolsó döntés végleges, kötelező erejűvé emelkedik, a bírónak pedig evégett befolyásmentesnek, pártatlannak, azaz függetlennek kell lenniük. E magasztos jelzők mögött azonban komoly felelősség rejtőzködik. A bírói hivatásban az önkényesség és a jogszabályok egyértelmű tartalmának leontása, valamint ekképpen való alkalmazása tilos. Objektíve a megalkotott törvé-

¹⁵ VARGA Zs. András: Tíz gondolat a jogegységről és a precedenshatásról. *Magyar Jog* 2020/2., 81–87.

nyek érvényesítéséért, szubjektíve az e törvényekben biztosított jogok védelméért felelnek. Mindemellett a bírói döntéseknek bizonyos határok közötti szabadsága érvényesül. Külső korlátként a jogszabályok, belső korlátként pedig a bíróságok által hozott döntésekhez való kötöttség áll fenn, vagyis a jogegység valósul meg a jogszabályok betartásával és betartatásával, valamint az ezen elvek mentén hozott döntések elvi erejében.

Mindez tulajdonképpen azt is jelenti, hogy adott jogszabályhoz adott ügyben többféle értelmezést társítani nem lehet. A szerző külön megjegyzi, hogy a precedenshatás tényét sem itthon, sem külföldön nem vitatták, annak csupán a megvalósításának lehetőségeit, terveit kérdőjelezték meg. Ebből következik, hogy a precedenshatás szükségszerű velejárója a legfelsőbb fokon ítélező bírósági szervek döntéseinek, hiszen abszurd dolog lenne, hogyha ellentétes döntéseket hoznának. A bíróságok jogalkalmazásának egysége alaptörvényi szinten megkövetelt elv, ennek pedig a Kúria a legfőbb őre. Ettől függetlenül a Kúriának a felülvizsgálat során nem a helyes döntést kell megállapítania, hanem azt, hogy az alsóbb szintű bíróságon meghozott döntés a törvénynek megfelel-e. A jogegység biztosítása tehát igazságszolgáltatási feladat és nem igazgatási. Meg kell azonban jegyezni, hogy kötelező döntést a felekre nézve csak a felek akaratával hozhat a bíróság, így azok kizárásával nem lehet a jogegységet biztosítani. A Velencei Bizottság ebben a témakörben akképpen fogalmazott a jelentésében¹⁶, hogy a nem konkrét perekben hozott legfelsőbb bírósági döntések nem megfelelő megoldások, míg az egyedi ügyekben hozott döntések precedensértékű, jogegységesítő jellegük miatt megfelelőek lehetnek.¹⁷ A Kúria elnöke szerint a törvény csak a Kúria döntéseivel szükségszerűen járó precedensértéket hivatott megerősíteni. Úgy fogalmaz, hogy az Osztovits András által felvázolt alternatívák nem megfelelőek, az általa hozott francia példát nem a kötelező döntéseknél alkalmazzák, a német példa pedig nem sokban tér el a magyartól.¹⁸

Magyarországon nem a 2019-ben hozott törvény alkotta meg a precedensértéket. A régi Bszi.¹⁹ 29. § (1) bekezdésének b) pontja rögzítette, hogy jogegységi eljárásnak van helye, hogyha a Legfőbb Bíróság bármely tanácsa jogkérdésben térne el a Legfelsőbb Bíróság másik ítélező tanácsának határozatától. Mindez azt jelenti, hogy már a régi Bszi. hatálybalépésétől kezdve érvényesült Magyarországon a precedenshatás a Legfelsőbb Bíróság tanácsai tekintetében, vagyis a korlátozott precedensrendszer nem új keletű dolog a magyar jogrendszerben. Míg a régi Bszi.

¹⁶ European commission for democracy through law (venice commission). Report on the independence of the judicial system, part I: the independence of judges. Adopted by the Venice Commission at its 82nd Plenary Session (Venice, 12–13 March 2010).

¹⁷ Lásd még: <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/velencei-bizottsag-helyesnek-tartja-jogegysegi-panasz-es-korlatozott-precedensrendszer>, 2023. október 10.

¹⁸ A német és francia jog összehasonlítását lásd: D. K. LIPSTEN (1946) The Doctrine of Precedent in Continental Law with Special Reference to French and German Law. *Journal of Comparative Legislation and International Law* 28 (3–4), 34–44.

¹⁹ A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény.

következtesen precedenserővel ruházta fel a Legfelsőbb Bíróság határozatait, az új Bszi.²⁰ az elvi bírósági határozatokra korlátozta ezt. A probléma ezzel az volt, hogy ezen döntések közzététele igazgatási döntés következménye, nem pedig ítélkezői. Igazgatási hatáskörrel rendelkező kollégiumvezető döntött a közzétételről, mindez pedig a szocialista jogrendszerek maradékként fogható fel – írja a szerző. A felek nem tudtak jogorvoslati lehetőséggel élni a határozatoktól eltérő döntésekkel kapcsolatosan, mivel az ezekkel összefüggő alkotmányjogi panaszokat az Alkotmánybíróság visszautasította, hiszen az Alaptörvény a Kúriának ítélte a jogegységi őr szerepét.

A szerző úgy véli, hogy a törvénymódosításig a Kúria nem tudta elérni az igazi jogegységesítő szerepét a magyar jogrendszerben. Független legfelsőbb szinten ítélkező bírósággént mindez pedig szükséges lett volna, mivel a jogegység a jogállamiság és a helyes igazságszolgáltatás alapját teremti meg. A jogegységet biztosító eszközök immár a peres felek kezében vannak és nagyban befolyásolhatják vele a per kimenetelét, valamint a jogegység alakulását. Amennyiben az alkotmányjogi panaszt alkalmazzák a felek, akkor az Alkotmánybíróság foglalkozik tovább az ügyekkel, az Alaptörvény által biztosított törvény előtti egyenlőség elve pedig hivatkozási alapot jelent a jogegységi kérdésekben is. Az alkotmányos párbeszédben nagy tekintéllyel rendelkező, legfelsőbb szintű bíróság arathat sikert olyan döntéseivel, amelyeket szintén tekintély övez és olyan szakmai háttér, amellyel a jogegység biztosítható.²¹

Zárógondolatok

A korlátozott precedensrendszer bevezetése egy megosztó fejezet a magyar jogrendszer történetében. Kétségtől megnehezíti a jogászai szakma képviselőinek dolgát: vitákat gerjeszt a szakirodalomban, nagyobb munkaterhet jelent a Kúria számára, az ügyvédeknek – is – meggyűlik a baja a precedensértékű határozatok fellelésével, a joghallgatóknak pedig egy majdhogynem idegen terepet jelent. Az a tény azonban vitathatatlan, hogy egy jogrendszerben szükségképpen léteznie kell egy legfelsőbb szervnek, amely vezetőként, valamilyen magasabb cél érdekében végzi tevékenységét. A Kúria esetében mindez a jogegységesítő szerepében teljesedik ki. Az Alaptörvény is nevesíti²² ezt a feladatát, jómagunk pedig úgy gondoljuk, hogy egy jogállamban alapvető kritériumnak is kell lennie a jogalkalmazás egységének megfelelő biztosításának. A jogbiztonság érvényesülése és az igazságszolgáltatásba vetett társadalmi hit, bizalom elnyerése ekképpen nagyobb határfokkal hívható életre.

Jelenleg nehéz még állást foglalni a korlátozott precedensrendszerrel, bevezetésének előnyeit vagy hátrányait hangsúlyozva. Ahogy a törvény és maga a rendszer kiforrásához, úgy a joggyakorlat kiforrásához is idő szükséges. Amennyiben az igazságszolgáltatás fenntarthatóságát nem veszélyezteti ez a fajta új rendszer –

²⁰ A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény.

²¹ VARGA: i. m.

²² Magyarország Alaptörvénye, 25. cikk (3) bek.

egyelőre véleményünk szerint egyébként nem –, akkor elméletileg még sok éven át vizsgálhatjuk a különböző hatásokat, a szakirodalomban sok értékes tanulmány születhet még az utóhatások vizsgálata tárgyában.

Felhasznált irodalom

- [1] Anthony T. KRONMAN: „Precedent and Tradition”. *Yale Law Journal* 1990 March, 1029–1068.
- [2] European commission for democracy through law (venice commission). *Report on the independence of the judicial system part I: The independence of judges*. Adopted by the Venice Commission at its 82nd Plenary Session (Venice, 12–13 March 2010).
- [3] <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/velencei-bizottsag-helyesnek-tartja-jogegy-segi-panasz-es-korlatozott-precedensrendszer>, 2023. október 10.
- [4] KELEMEN Katalin – MEZEI Péter: A kontinentális jogrendszerek. In: JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYÖK Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Jogösszehasonlítás rovat, rovatszerkesztő: FEKETE Balázs). <http://ijoten.hu/szocikk/a-kontinentalis-jogrendszerek> (2023) [1]–[17].
- [5] KELEMEN Katalin: A common law jogrendszerek. In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* <http://ijoten.hu/szocikk/a-common-law-jogrendszerek>, (2018) 22–23.
- [6] LIPSTEN, D. K.: The Doctrine of Precedent in Continental Law with Special Reference to French and German Law. *Journal of Comparative Legislation and International Law* 1946, 28 (3–4), 34–44.
- [7] OSZTOVITS András: Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés? *Magyar Jog* 2020/2., 72–80.
- [8] PETRÉTEI József – TILK Péter: *Magyarország alkotmányjogának alapjai*. Kodifikátor Alapítvány, Pécs, 2014, VII. Fejezet, II. A jogforrások hierarchiája
- [9] PETRÉTEI József: Kodifikáció. In: JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYÖK Gábor (szerk.): <http://ijoten.hu/szocikk/kodifikacio> (2023).
- [10] POKOL Béla: Jogelmélet: *Társadalomtudományi trilógia II*. Budapest, Századvég Kiadó, 2005. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssor-104296> (2023. szeptember 20.).
- [11] SCHAUER, F.: Precedent. *Stanford Law Review* 1987, 39 (3), 571–605.
- [12] SZABÓ Miklós: *Ars Iuris – A jogdogmatika alapjai*. Bótor, Miskolc, 2005.

-
- [13] SZABÓ Orsolya: *Mesterséges Intelligencia a jogi szolgáltatásokban – elkészült a gyakorlati útmutató az okos jogi technológiák alkalmazásához* <https://fintechzone.hu/mesterseges-intelligencia-a-jogi-szolgaltatasokban-el-keszult-a-gyakorlati-utmutato-az-okos-jogi-technologiak-alkalmazasahoz/> 2023. október 12.
- [14] TIERSMA, P. M.: The Textualization of Precedent. *Notre Dame Law Review* 2007, 82 (3), 1187–1278.
- [15] VARGA Csaba: *A kodifikáció mint társadalmi-történeti jelenség*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979.
- [16] VARGA Zs. András: Tíz gondolat a jogegységről és a precedenshatásról. *Magyar Jog* 2020/2., 81–87.
- [17] VARGA Zsófia: A precedensrendszer és az EU-jog. *Európai Jogakadémia* 2021/5., 48.
- [18] VISEGRÁDY Antal: *Angolszász jog és politika*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 1999.
- [19] ZÓDI Zsolt: Precedens. In: JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYÖK Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Jogbölcsélet rovat, rovatszerkesztő: SZABÓ Miklós, JAKAB András) <http://ijoten.hu/szocikk/precedens>, (2021) [2]–[7].
- [20] ZÓDI Zsolt: A bírósági ítéletek hivatkozási gyakorlata a statisztikák tükrében. *Jogesetek Magyarázata* 2012/3.
- [21] ZÓDI Zsolt: A korábbi esetekre történő hivatkozások mintázatai a bíróságok ítéleteiben. *MTA Law Working Papers* 2014/1., 3–5.